

Адыгэ Мажэ

Голос
адыга

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Хабзэ зэрэхъугъэу, щылэ мазэм и 12-р Урысые Федерацием ипрокуратурэ илофышлэ и Мафэу хагъэунэфыкы. Сыд фэдэрэ лъэныкъоклэ мэхъанэшхо зилэ къулыкъур загъэпсыгъэр мы мафэхэм илээс 293-рэ хъугъэ.

Ащ фэгъэхъыгъэ мэфэкI зэхэхъу тыгъуасэ щылагъэм хэлэжыагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхъуэ Тхьаклушынэ

Аслъан, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэмрэ ащ игуадзэу Ицэ Мухьамэдрэ, Адыгеим и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, республикэм ихэбзэхъумэкIо къулыкъухэм япашэхэр, прокуратурэм илофышлэхэр ыкIи иветеранхэр, нэмыкIхэр.

Сурэтэр А. Гусевым тырихыгъ.

Прокуратурэм илофышлэ и Мафэ хагъэунэфыкыгъ

АР-м и Лышхъуэ Иофтхъабзэм пэублэ псалтэ кышхышхыгъ, зимэфэкI хэзыгъэунэфыкырэ пстэуми игуапэу къафэгъушлуагъ. Джащ фэдэу «юстициемкIэ къэралыгъо советникэу я 2-рэ класс зилэр» зыфилорэ щытхъуцIэр кызыфагъэшъошагъэу АР-м и Прокурор шхьалэу Василий Пословскэм гуцылэ дэхабэ пигъохыгъ, илофшлэнкIэ ар кылэжыгъэу ылытагъ.

— Илээс 293-кIэ узэкIэлэбэжымэ Урысыем ипрокуратурэу зэхашагъэм непэ щылэныгъэм мэхъанэшхо зэрэциубытырэр нафэ, — кылуагъ Тхьаклушынэ Аслъан. — Къэралыгъом хэбзэгъэуцугъэ илыныр, цыфхэм, предпринимательхэм яфитыныгъэхэр ыкIи яшлюигъоныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм лыплэгъэныр, терроризмэм ыкIи экстремизмэм, ахъцэ къолхъэ тын-лхыным апэшлюеклогъэныр мы къулыкъум сыдигъуи ипшэрыл шхьалэу щытыгъ ыкIи щытхъу хэлъэу а зэкIэри егъэцакIэ. АР-м ипрокуратурэу иуцун ыкIи ащ хэхъоныгъэхэр ышлхнхэм зилахышлу хэзылхъэгъэ ветеранхэм тызэрафэразэр кыкхэзгъэщымэ сшлюигъу. Джащ фэдэу непэ мы къулыкъум хэтхэми къатэфэрэр зэшлуахы, япшэрылхэр зерифэшъуашэу агъэцакIэх. БлэкIыгъэ илээсир пштэмэ, хэбзэгъэуцугъэр гъогъу мин 17-м ехурэ республикэм шаукъуагъэу прокуратурэм кыыхыгъэщыгъ, ахэр зери-

фэшъуашэу зэхэфыгъэхэ хъугъэ. Прокурорхэм яшлуагъэкIэ предприятияхэм ыкIи организациехэм Иоф ащызышлэрэ цыфхэу игъом лэжъапкIэр зерамытыхэрэм яфитыныгъэхэр зетегъэуцожыгъэхэ хъугъэ, ахэм сомэ миллион 27-м еху афызэкIагъэкIожыгъ. Ахъцэ къолхъэ тын-лхыным пэшлюеклогъэным илофыгъуи къулыкъушлэхэм анаIэ тет, ащкIэ япшэрылхэр зерифэшъуашэу агъэцакIэх. 2014-рэ илээсым кыкIоцI мы лъэныкъомкIэ хэбзэгъэуцугъэр гъогъуэ мини 2-м ехурэ аукуагъэу агъэунэфыгъ. IэнатIэ зылыгъ пэцэ 600 фэдизмэ дисциплинарнэ ыкIи административнэ пшээдэкIыж арагъэхыгъ. **Ныбджэгъу лыплэхэр, прокуратурэм иветеранхэр, Адыгеим щыпсэхуэрэм ацIэ-кIэ шъуимэфэкIыкIэ джыри зэ сыгу кызыдеIэу сышъу-фэгъушIо, псауныгъэ пытэ шъуилэу, шъуигъэхъагъэхэм къащымыкIэу ыпэкIэ шъу-лыкIотэнэу шъуфэсэIо.**

АР-м и Лышхъуэ иунашъокIэ республикэм итын анахэ лыплэу медалэу «Адыгеим и Шытхъуэхэ» зыфилорэ прокурор шхьалэу Василий Пословскэм фагъэшъошагъ. Теуцожь районим ипрокурорэу Пэрэныкъо Казбек щытхъуцIэу «Адыгеим изаслуженнэ юрист» зыфилорэ кылэжыгъ. Ащ нэмыкIэу республикэм ипашэ ирээныгъэ тхылхэр нэбгыри 4-мэ аратыжыгъэх.

УФ-м и Генеральнэ Прокуроррэ республикэм ипрокурор шхьалэрэ яунашъокIэ ведомственнэ бгъэхалхъэхэр, щытхъу ыкIи рээзныгъэ тхылхэр, ахъцэ шлухъафтынхэр зыфагъэшъошагъэхэм Василий Пословскэр афэгъушлуагъ ыкIи ахэр аритыжыгъэх. Мы къулыкъум зищылэныгъэ гъогъу езыпхыгъэ пстэуми, анахъу ветеранхэм, афэгъушлуагъ, ягъэхъагъэхэм къащымыкIэу, шлоу щылэр къадэхъуэ ыпэкIэ лыкIотэнхэу афэлъэлуагъ. Джащ фэдэу мы къулыкъум непэ хэтэу Иоф зышлэрэ нэбгырэ заулэмэ унакIэхэм ялункIэбзэхэр аритыжыгъэх.

Депутатхэм ацIэклэ Владимир Нарожнэр кызырэгъуоигъэхэм къафэгъушлуагъ ыкIи АР-м и Парламент и Щытхъу тхылхэр кээзылэжыгъэхэм аритыжыгъэх.

АР-м и Апшэрэ Хыкум и Тхьаматэу Трэхъо Аслъан, АР-м хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ иминистрэу Александр Речицкэр, УФ-м и Следственнэ Комитет изследственнэ гъэорышлэпэу АР-м щылэм ипашэу Александр Глуценкэр, республикэм ипрокуратурэ иветеранхэм я Совет итхьаматэу Пшыдатэкъо Вячеслав, нэмыкIхэри нэужым къэгъушлуагъэх, зимэфэкI хэзыгъэунэфыкIыхэрэм гуцылэ дэхабэ къафалуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

НЕПЭ КЪЫХЭТЫУТЫХЭРЭМ АЩЫЩХЭР:

Я 2-рэ нэклубгъор

Къэбар зэфэшхъафхэр.

Я 3-рэ нэклубгъор

ГъогъурыкIоныр щынэгъончъэным пае рулым кIэрысхэм япсауныгъэ изытет екIолIакIэу джыи фаишхытхэр.

Я 4 — 7-рэ нэклубгъохэр

ТитхакIомэ, усакIомэ къагъэхъазырыгъэ тхыгъэхэр.

Адыгеим апэу ригъэжыагъ

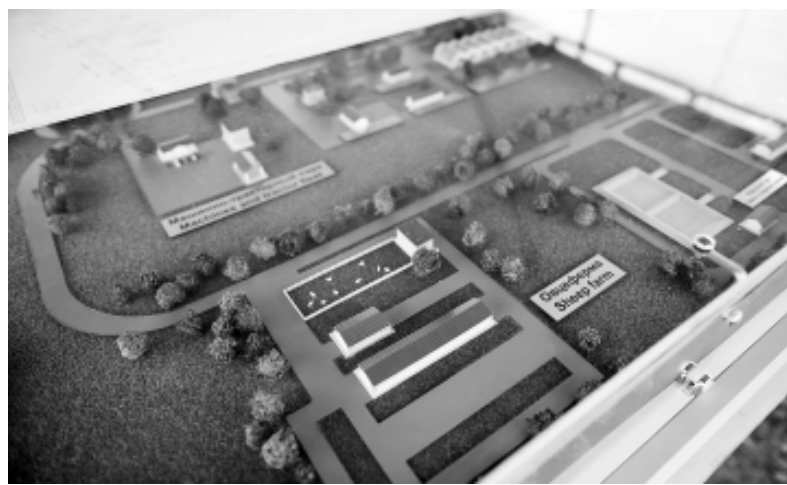
ИкIыгъэ 2014-рэ илээсым Агробизнес-инкубаторым игъэпсын Джэджэ районим ит станицэу Дондуковскэм щырагъэжыагъ. Ащ ипроект кызырэгъэхэлъытагъэм тетэу, мы уахътэм инфраструктурэр ары зыдэлажэхэрэр.

Тыгъуасэ АР-м и Лышхъуэ Тхьаклушынэ Аслъан Иофхэр зынагъэсыгъэхэм зыщигъэгъозэнэу станицэу Дондуковскэм кIогъагъэ. Ащ игъусагъэх АР-м и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, экономикэ хэхъоныгъэмкIэ ыкIи сатыумкIэ министрэу Лыхъэс Махьмудэ, нэмыкIхэр.

Агробизнес-инкубаторыр зышлэрэ хызмэтшлэпэу «Юж-

джэуап кыритыжыгъэ, электроэнергиеу ращэлэщтым пае оборудованиер мы мазэм и 26-м адэж кыращэлэпэнэу зэрэрагъэжэщтыр кылуагъ.

Тхьаклушынэ Аслъан проектым иапэрэ Iахь, инфраструктурэм игъэпсын зэрэлажэагъэу тэрэм ыгъэрэзагъ, иеплыкIэхэр кырилотыкIыгъэх, анахъу анаIэ зытырагъэтын фаехэр кыхи-

газстрой» зыфилорэм ипашэу Андрей Тугулуковым кызырэгъэгъозагъэхэмкIэ, гъэстыныпхэ шхъуантIэм икьэклуаплэхэр агъэпсыгъахэ, объектхэр ашлэхэмэ ращэлэжыныу ары нылэп къэнагъэр. ПсыкычIэщыплэхэмрэ псыр зыщагъуоитхымрэ мы илээсым ибэдзэогъу мазэ ыкIэм нэс аухынхэм ыуж итых, псырыкIолIэ километритум еху чIалхъэгъах, зы псыкычIэщыплэ атыгъ, ятIонэрэри агъэхъазыры. Лышхъуэм иупчIэ

гъэщыгъэх, республикэмкIи, районэу зышашыщтымкIи ащ мэхъэнэ ин зерилэм кыкIигъэтхыгъ.

— IэкIыбым продукциер кытымыщэу, тэ тыеу къэдгъэкIы-рэр, тылэжыырэр дгъэфедэным тыкыфэклоним мы проектыр фэгъэпсыгъ, — кылуагъ ащ нэужым. — Урысыер зэрэпсаоу пштэмэ, мыщ фэдэ проект апэу езыжыагъэр тэры. УФ-м и

(ИкIэух я 2-рэ нэклуб. ит).

Адыгеим апэу ригъэжыагъ

(ИкӀаух).

Премьер-министрэу Дмитрий Медведевым ащ уасэ кыфишызэ, зэкӀэ субъектхэм щысэ афэхъун ыкӀи охтэ благъэм ежъхэри ыуж ихъанхэ фаеу зэрэщытым кыкиргъэтхыгъ. Арышъ, пстэуми тызэрэщыгугъэу федэ кызыреритыщтым тыпылын фае.

Станицэу Дондуковскэм щырагъэжыгъэу Агробизнес-инкубаторым пстэумкӀи гектар 57-рэ ыубытышт. Ащ щыщэу гектари 10-м ехъумэ чэмышъхэ 36-мэ ателытагъэу фермэ, кӀохэр, мэлхэр зыщайыгъышт фермэхэр, тхъачэтхъуплэ, фэбаплэ ыкӀи администрაციер зычӀэтышт унэр атырагъэуцощтых. Ахэм ямыза-кӀоу хэтэрыкӀ зэфэшъхӀафхэм якъэгъэкӀынкӀэ, былымхъунымкӀэ уахътэм кызыдихыгъэу шыкӀакӀэхэр бгъэфедэхэмэ шӀуагъэу кытыштыр, федэу хэлъыр зыщаушэтышт объектхэр агъэ-

псыштых, продукция ыгъыплэ-хэр ашыштых. ПстэумкӀи мы проектым сомэ миллиардрэ миллиони 10-рэ тефэшт. Проектыр Ӏахъ заулэу гошчыгъэу пхыраштыт, джащ фэдэу гошчыгъэу ахъщэри пӀуагъэхъашт. БлэкӀыгъэ 2014-рэ ильэсым инкубаторым игъэпсын пае сомэ миллиони 135-рэ федеральнэ бюджетым, сомэ миллион 33-рэ мин 770-рэ республикэ бюджетым кӀахахыгъ, сомэ миллион 40 фэдизыр гъефедэу хъугъэ. Джыри мы ильэсым федеральнэ бюджетым сомэ миллион 336,7-рэ кытылупшышт, республикэми Ӏахъ хилъхъашт.

АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ иминистрэу ЛӀыхэсэ Махъмудэ тызэрэщыгъэгъозагъэмкӀэ, Агробизнес-инкубаторым фермерхэр щырагъэджэщтых, лъэхъаным кызыдихырэ шыкӀакӀэхэм ащыфагъэсэщтых. Нэ-

ужым ахэм инкубаторым ифермэхэм е ицеххэм ащыщ бэджэндэу аштэн е кӀэу кызызӀуахын алъэкӀышт, республикэ программэ гъэнэфагъэхэм кӀадыхэлъытагъэу ӀэпылӀэгуи афэхъуштых. Проектым кызырерэщыдэлъытагъэмкӀэ, Агробизнес-инкубаторыр 2016-рэ ильэсым ыкӀэм нэс аухышт.

Къэлогъэн фаер бизнес цыкӀум ыкӀи гурытым зиушъомбгъуным республикэ пашэхэм лъэшэу аналэ зэрэтетыр ары. Ащ пае программэ зэфэшъхӀафхэм Ӏоф ашӀэ, муниципальнэ образование пӀпчъ бизнес цыкӀум ыкӀи гурытым зегъэушъомбгъугъэным фэгъэпсыгъэ программэ ӀӀ, бизнес-инкубаторэу Мыекъуапэ щэгъэпсыгъэм нэмыкӀэу бизнес-гупчэхэр районхэмрэ кӀалэхэмрэ кӀащызӀуахыгъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

ЗэдэгушчылӀэгъу гъэшӀэгъон

лэеджакӀохэм гушчылӀэгъу афэхъугъ. Ар экономикэмкӀэ ыкӀи юриспруденцием ыльэныкӀокӀэ информационнэ системэм ифакультет шеджэ. КъызырерыкӀыгъэ хэгъэгум икӀэбар, ащ щыпсэухэрэм, шэн-хабзэу ахэлъхэм, кӀэралыгъо тамыгъэу ялэхэм, гъэсэнныгъэм исистемэ зыфэдэм нибжыкӀэхэр щигъэгъозагъэх.

КӀэлэеджакӀохэм зэхыхыгъэр зэкӀэ ашӀогъэшӀэгъоныгъ ыкӀи упчӀэ зэфэшъхӀафхэр Усман инджылызыбзэкӀэ ратыгъэх. Ӏэ-кӀыбым кыкӀыгъэ студентхэр Адыгеим зэрэщыпсэухэрэр, урысыбзэр зэрагъэшӀэнымкӀэ кӀын кӀафэхъумэ, языгъэлсэ-фыгъо уахътэ зэрагъакӀорэр, нэмыкӀ студентхэм агуэрӀохэмэ, Адыгеим ичӀыопс есагъэхэмэ еупчӀыгъэх. Джащ фэдэу зыщеджэрэ апшӀэрэ еджаплэм, факультетым икӀэбар Усман кӀафилотагъ. Зэрэщеджэхэрэм нэмыкӀэу зыкӀыныгъэ, зегурылӀоныгъэ кӀахэзылхъэрэ Ӏофтхъабзэу гъэшӀэгъонхэр Мыекъопэ кӀэралыгъо технологическэ университетым ренэу зэрэщызэхъэхэрэр кӀафилотагъ.

Мыщ фэдэу зэдэгушчылӀэгъухэм шӀогъэ гъэнэфагъэ кӀапыкӀэу зэхъэджакӀохэм алытэ ыкӀи тапӀэки ар нэмыкӀ гурыт еджаплэхэм ащызэхъахэнэу агъэнэфагъ.

ПӀАТӀЫКӀО Анет.

Мыекъопэ районым икӀэлэеджакӀохэм апае егъэджэн сыхъат гъэшӀэгъон бэмышӀэу зэхъэщыгъагъ. Мыекъопэ кӀэралыгъо технологическэ университетым ӀэкӀыб кӀэралхэм кӀарыкӀыгъэ студентхэм урысыбзэу зыщызэрагъэшӀэрэ факультетым инновационнэ бзэ зэгъэшӀэн гупчэ ащ кӀэщакӀо фэхъугъ.

Поселкэу Тульскэм дэт гурыт еджаплэу N 1-м икӀэлэеджакӀохэм ащышхэм инджылызыбзэу мы гупчэм щызэрагъашӀэ. Бзэр нахъ дэгъоу алу-лыныр, ӀэкӀыб кӀэралыгъо-хэм нэлуасэ нибжыкӀэхэр афэхъунхэр ары пшӀэрылӀэу

зэхъэджакӀохэм зыфагъэуцужыгъэр.

Республикэу Чад мы мафэм нибжыкӀэхэр нэлуасэ фа-шыгъэх. Инджылызыбзэу, арапыбзэу, французыбзэу зылулӀэу ыкӀи урысыбзэу дэгъоу зышӀэрэ Усман Ахмат Мауйя кӀэ-

«Орленкэм» зыщагъэпсэфы

ЕджэнымкӀэ, спортымкӀэ, искусствэмкӀэ ыкӀи нэмыкӀ лъэныкӀохэмкӀэ гъэхъагъэу зышӀыгъэу нибжыкӀэ 15-мэ щылэ мазэм и 13-м кыщегъэжыагъэу мзэае и 11-м нэс Урысые кӀэлэцӀыкӀу гупчэу «Орленок» зыфилорэм зыщагъэпсэфышт.

КӀэлэцӀыкӀухэр зыгъэпсэ-фыплэм автобус зэтегъэпсы-хъагъэкӀэ ащагъэх. ОшӀэ дэмышӀэ Ӏоф кӀэмыхъуным пае медицинэ ыкӀи социальнэ ӀофышӀэхэр ахэм аклыгъугъэх. Джащ фэдэу АР-м хэгъэгъу ӀоцӀ ӀофхэмкӀэ и Министерствэ ипатруль машинэ ягъусагъ. Зыныбжэ имыкӀыгъэхэм

языгъэпсэфыгъо уахътэ гъэшӀэгъонэу, шӀуагъэу кыхъэу зэрагъэкӀоштым Адыгеим сыдигъокӀи мэхъанэшхо щыраты. 2014-рэ ильэсыр пштэмэ, зэкӀэмкӀи распубликэм щыщ кӀэлэцӀыкӀу 23169-мэ чыплэу зэфэшъхӀафхэм защагъэпсэфыгъ ыкӀи япсауныгъэ ащагъэпытагъ. **(Тикорр.)**

Сомэ миллион 536-рэ пӀуагъэхъашт

Адыгеим ипредпринимательствэ цыкӀлурэ гурытымрэ хэхъоныгъэхэр ашӀынхэм фэгъэхыгъэу Ӏофтхъабзэхэм апӀуахъашт кӀэралыгъо мылӀкур мы ильэсым сомэ миллион 200-кӀэ нахъыбэ ашӀыгъ.

Подпрограммэу «Предпринимательствэ цыкӀлурэ ыкӀи гурытым хэхъоныгъэхэр ашӀынхэр» зыфилорэм мы ильэсым сомэ миллион 536-м ехъу республикэм щыпӀуагъэхъанэу щыт, ащ щыщэу сомэ миллиони 141,9-р республикэ бюджетым кытылупшышт. БлэкӀыгъэ ильэсым мы подпрограммэм епхыгъэу Ӏофтхъабзэхэм ягъэцӀкӀэн сомэ миллион 336,1-рэ пӀуагъэхъагъагъ.

Программэм хэхъэ бизнес цыкӀлурэ ыкӀи гурытым пылхэм финанс-кредит ыкӀи мылӀку ӀэпылӀэгъухэр ятыгъэныр, предпринимательствэ цыкӀлурэ ӀэпылӀэгъу фэхъунхэмкӀэ инфраструктурэм хэхъоныгъэхэр егъэшӀыгъэнхэр, бизнес цыкӀлурэ ыкӀи гурытым пылхэм ыкӀи нэмыкӀ категориэхэм информационнэ-егъэджэн Ӏофтхъабзэхэр афызэхъэщэгъэнхэр, нибжыкӀэ предпринимательствэм зегъэушъомбгъу-

гъэныр, ермэлыкӀ-кӀэгъэлъэгъон Ӏофтхъабзэхэр, хэушъхъа-фыкӀыгъэ кӀэгъэлъэгъонхэр, конференциехэр, форумхэр зэхъэщэгъэнхэр.

Мы программэр республикэм щыгъэцӀкӀагъэу зыхъурэм предприятие цыкӀлурэ ыкӀи гурытхэм ащылажъэхэрэм япчъагъэу зэрэхъоштым щӀэ хэлъэп.

АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ и Министерствэ кызырерэщыгъэгъэмкӀэ, предприятие цыкӀлоу ыкӀи гурытэу республикэм итыр мин 3,8-рэ мэхъу. Унэе предпринимательхэм япчъагъэу мин 16,8-м кӀэхъэ, ахэм зэкӀэмкӀи нэбгырэ мин 46-рэ ащэлажъэ. Адыгэ Республикэм иэкономикэ хэхъоныгъэхэр езыгъэшӀыхэрэм, бюджетым хэбзэлахыр нахъыбэу изыгъахъэхэрэм зэу ащышхъу предпринимательствэ цыкӀлурэ ыкӀи гурытым апылхэр.

Мэкъэгъэлэу

Адыгэ Республикэм икӀэралыгъо граждан кӀулыкӀу ӀэнатӀэхэм якадрэ резерв Адыгеим хэдынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие и Аппарат щызэгъэуӀугъэным тегъэпсыхъэгъэу зэнэкъокъу зэрэзэхъэрэм ехылӀагъ

Адыгэ Республикэм икӀэралыгъо граждан кӀулыкӀу ӀэнатӀэхэм — Адыгеим хэдынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие иинформационнэ гупчэ иэксперт-специалист шъхӀалэрэ Адыгеим хэдынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие иинформационнэ гупчэ иэксперт-ведущэ специалистрэ якадрэ резерв изэгъэуӀункӀэ зэнэкъокъу Адыгэ Республикэм хэдынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие зэхэхэ.

ЗэнэкъокъумкӀэ шапхъэу щыӀэхэр, упчӀэу кӀатыштыр, джащ фэдэу зэнэкъокъум хэлажъэу зышӀоигъошхэм документэу кырахыплӀэн фаехэр Адыгеим хэдынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие иофициальнэ сайтэу www.adygei.izbirkom.ru зыфилорэм рагъотэщтых.

Зэнэкъокъур 2014-рэ ильэсым мзэае и 19-м зэхъэнэу рахъухъэ.

Мэкъэгъэлэу гъэзетым кызышхъауырэ нэуж мэфэ 30-м кыкӀоцӀ ӀофшӀэгъу мафэхэм сыхъатыр 9.00-м кыщегъэжыагъэу 16.00-м нэс документхэр мыщ фэдэ чыплэм рахыплӀэнхэ алъэкӀышт: **кӀ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 199, Адыгэ Республикэм хэдынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие, я 5-рэ кӀат, я 502-рэ каб. Телефонхэу зэрыгъозэщтыр: 52-30-35, 52-49-25.**

Процент 17 ахэхъуагъ

Адыгеим шащэрэ гъомылапхъэхэм ауасэ процент 17 фэдиз кыхэхъуагъ. АР-м статистикэмкӀэ и Гъэ-ӀорышӀаплэ кызыреритыгъэмкӀэ, нахъыбэу зыхэхъуагъэу агъэунэфыгъэхэр кӀоляр, шӀоушчыгъур, кӀэбаскър, кӀэнкӀэр, нэмыкӀхэри.

Ильэситфэу пыкӀыгъэм егъэпшагъэмэ, 2014-рэ ильэсым уасэхэм зэрэхъуагъэм ипсын-кӀагъэу зэхъапшӀэу зыкӀыӀэтыгъ. ГурытымкӀэ инфляциер процент 11,4-м кӀэхъагъ. 2008-рэ ильэсым Урысыем щылӀэгъэ кризисым ыуж ильэситфым кыкӀоцӀ мыщ фэдизэу уасэхэм ахэхъуагъэу кыхэхъыгъэп, проценти 7-м ар кӀехъуштыгъэп. Гъомылапхъэхэм ауасэ зэхъапшӀэу зэрэхъуагъэм щѐфакӀохэм гу лъамытэн алъэкӀыгъэп. Сыда плӀомэ цыфым мафэ кӀэс нахъ ыгъэфедэхэ-

рэр ары нахъыбэу зыхэхъуагъэхэр.

АР-м статистикэмкӀэ и Гъэ-ӀорышӀаплэ илофышӀэу В. Кузнецовам кызыреритыгъэмкӀэ, анахъыбэу зыхэхъуагъэхэр гъомылапхъэхэр ары, ар процент 17,1-рэ мэхъу. Ахэм ащыщэу кӀоляр процент 31,6-кӀэ, шӀоушчыгъум процент 46,9-кӀэ, кӀэбаскър процент 46,9-кӀэ ауасэхэм зыкӀаӀэтыгъ.

Гъэмэфэ лъэхъаным кӀэн-кӀипшым сомэ 45-рэ ыосагъэмэ, джы пчъагъэр сомэ 70-рэ хъугъэ. НахъыбэрэмкӀэ

цыфхэр гъунэгъу тучаным щыщафэщтыгъэхэмэ, джы нахъ пӀутэу зыщышхэрэм алъэхъух, нэмыкӀ шаплӀэхэм, бэджэрхэм макӀох.

Уасэхэм зыпкӀытыныгъэу ялӀным лыплӀэрэ коммиссиехэу шӀолырхэм ащызэхъагъэхэм Ӏоф ашӀэ. Ахэм ахэтхэр мафэ кӀэс сатыушаплӀэхэм япащэхэм, продукциер кыдзэыгъэкӀыхэрэм алоклӀэх, уасэхэр зыфэдизыр зэрагъашӀэ, ар тапӀэки зэрэдамыгъэкӀоштым пылхы. Арэу щытми, Ӏофхэм язытет зэшӀохыгъэу хъугъэу пфӀоушӀт. Мы гумэкӀыгъор Ӏофыгъабэмэ япхыгъэу щыт. Ахэм ащыщ санкциехэр, чыдагъэм ыуасэ кызырерэфэхыгъэр, нэмыкӀыбэхэри. Урысыем экономикэ хэхъоныгъэмкӀэ и Министерствэ кызыреритыгъэмкӀэ, 2015-рэ ильэсым инфляциер проценти 7,5-м кӀэхъан ыльэкӀышт.

Зэхъоклыныгъэхэр фэхъугъэх

Гъогухэм хъугъэ-шлэгъэ зэфэшъхьафхэр къащымыхъунхэм пае рулым клэрыс водителым ипсауныгъэ изытет зыфэдэм мэхъанэшхо иI. Водительскэ удостоверение къыдихыным пае медицинэ коммиссиеу цыфым ыклурэм къегъэлягъо узэу ащ иIэм елытыгъэу рулым клэрытлысхъанэу фитыныгъэ кыратыштымэ, кырамытыштымэ.

Ыпэкли уз гъэнэфагъэ зилэ цыфхэм рулым клэрытлысхъанхэу изын къаратыштыгъэп. Ащ узэу хэхъаштхэр джы агъэунэ-фыгъэх. Мыщ епхыгъэ унашъоу УФ-м и Правительствэ къы-дигъэклыгъэм щылэ мазэм и 6-м къыщегъэжыагъэу кIуачлэ илэ хъугъэ. Ащ къызэрэди-льытэрэмклэ, сэкъатныгъэ зилэ цыфхэм водительскэ удосто-верение къыдахыныр нахь Iэшлэх къафэхъушт, ау зипсихикэ зэщыкыуагъэхэм ар зэрагъэгъотышъуштэп.

Водительскэ удостоверени-ер зерамытыштыгъэ зыгъэнэ-фагъэр УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымклэ и Мини-стерств ары. Иакъылклэ адрэ-хэм ауж кIинэрэ цыфхэр рулым клэрытлысхъанхэ зэрэ-фимытхэр анахь шъхалэу уна-шъом хэт. ТIум тIу зыхэбгъа-хъоклэ кыкIэкIырэр зымышлэ-хэрэм, сэмэгумрэ джабгъум-рэ зэхэзымыфыхэрэм къаще-гъэжыагъэу, зипсихикэ зэл-хъэгъэ цыфхэм, депрессие-шхо зилэхэм, дунаим къыщы-

хъурэр икыу фэдизэу къызыгу-рымылохэрэм анэсыжъэу ру-лым клэрытлысхъанхэу фиты-ныгъэ аратыштэп.

Къыхэгъэщыгъэн фае, узхэм ядунэе квалификация ыгъэу-нэфыгъэ мыхъужьырэ узхэр зилэ цыфхэр арых шокI имы-лэу рулым клэрытлысхъанхэу фитыныгъэ къызэрамытыхэрэр. Гуцылэм пае, эпилепсие зилэ цыфым автомобилыр зэрифэ зэрэмыхъуштыр нафэ, сыда Iомэ ар рулым клэрысэу ылэпкъ-лэпкъхэр ыубытынхэ ылэкIышт ыкли ащ ыпкъ кы-кыклэ гъогум хъугъэ-шлагъэ къытехъухъанымклэ шынагъо щылэ мэхъу. Джащ фэдэу зипсихикэ зэлхъэгъэ цыфхэу вещество зэфэшъхьафхэм яшъ-хэрэми автомобилыр агъэлорышлэн амал ялэштэп.

Ащ нэмыклэу шъохэр зэхэ-зымыфыхэрэ цыфхэм, нитлу-нэшъухэм фитыныгъэ тхылъ-хэр аратыхэрэп. Ау зынэ тIэ-кIу къыщыкIагъэхэм, зытхьа-кIумэ жъажъэхэм ящыкIэгъэ Iэмэ-псымэхэр ялэхэмэ (хэ-ушъхьэфыкIыгъэ нэгъунджэхэр, тхьакIумэм Iуальхэрэ аппара-тыр) рулым клэрытлысхъанхэ фитых.

Автомобилэу зэрифэщтым икатегорие елытыгъэу ме-дицинэ къэгъэлъэгъонхэри зэфэшъхьафых. Скоростыр Iэклэ къызыщыхахырэ ыкли автомат шыкIэр зыщагъэфедэрэ авто-мобильхэм шапхъэу апылхэр зэфэшъхьафых. Гуцылэм пае, автоматикэ шыкIэмклэ агъэ-зеклорэ машинэхэр сэкъатныгъэ зилэ цыфхэм ащышхэм джы агъэзеклонхэ альэкIышт.

Мы унашъом цыфхэм сыд фэдэ еплъыклэ фырялэми, ащ

кIуачлэ илэ хъугъэ. Гъогурыкло-ныр щынэгъончъэнымклэ къэ-ралыгъо инспекцием къызэри-тырэмклэ, машинэр зепфэным-клэ фитыныгъэ уилэным пае ар къэзыушыхъатырэ тхьапэр гъогурыкIоныр щынэгъончъэным лъыплъэрэ къулыкIум къепхы-лэн фае. Ар щымылэ зыхъуклэ, водительскэ удостоверениеер къыуатыштэп. Мыщ дэжъым къыхэгъэщыгъэн фае, медици-нэ учреждением къаритыгъэ справкэр алыгъэу гъогу-патруль къулыкIум къекIуалIэх, ащ итхагъэм елытыгъэу правэхэр аратых. Справкэм ишъыпкъа-гъэууплэкIуныр инспекто-рым мыщ дэжъым ипшъэры-лэп.

Мы зэхъоклыныгъэхэм еплъы-клэу афырялэр зэдгъашIэмэ тшIоигъоу нэбгырэ заулэмэ зафэдгъэзагъ.

**Абрек, ильэс 53-рэ
ыныбжъ, ильэс 30**

хъугъэу рулым клэрыс:

— Гъогухэм къатехъухъэрэ хъугъэ-шлагъэхэм гур агъэкло-ды. ЗищыкIагъи зымыщыкIа-гъи правэхэр къыдаххэу сэ-ллытэ. Шапхъэу ащ епхыгъэ-

хэр зэрагъэлъэшырэм тэрэзэу сыхэплъэ. Ахэм ащыщ уз гъэ-тылпыгъэ зилэ цыфхэр ру-лым клэрытлысхъанхэ зэрэ-фимытхэр. Гуцылэм пае, зипсихикэ зэщыкыогъэ цыфыр рулым клэрыс хъумэ, гъогум бэ къытехъухъан ылэкIышт. Мы лъэныкъом мэдигинэм ио-фышлэхэми, къэралыгъо авто-инспекцием икыулыкIушлэхэ-ми аналэ нахь тырагъэтын фаеу сэллытэ.

**Мурат, ильэс 62-рэ
ыныбжъ, ильэс 42-рэ
хъугъэу рулым клэрыс:**

— Мыщ фэдэ зэхъоклыны-гъэхэр игъо шыпкъэу щытых, сыда Iомэ зипсауныгъэ, зипсихикэ зэщыкыогъэ водите-лым ышлэщтыр къэшлэгъуай. Ау сэкъатныгъэ зилэ цыфхэм ащышхэм автомобилыр зэра-фэн зэралъэкIыштым нахь де-сэгъаштэ. Анахь пытагъэ хэ-лъэу уздызеклон фаеу слъы-тэрэр ешъуагъэу рулым клэ-рытлысхъэрэр ары. Ащ фэдэ-хэм правэхэр зэралаххэрэм даклоу уголовнэ пшъэдэкIыжьи ябгъэхьын фае.

ПАТИКЪО Анет.

ХьакIэр зыщагъэлъэлэрэ Кавказыр

Урысые Федерацием культурэмклэ и Министерствэ икIэщакIоу бэмышIэу Чэчэн Республикэм Апэрэ Дунэе культурнэ-зеклон форумэу «Кавказ — роди-на гостеприимства» зыфиIорэр щырекIокIыгъ.

«КСК»-м зэлухыгъэ Iахъэ-хэлъ обществэу «Темыр Кав-казым изыгъэпсэфыпIэхэр» зыфиIорэм аужырэ ильэс за-улэм илофхэр зэрэзехищэгъэ-хэм, къыдэхъугъэ-къыдэмы-хъугъэхэм ыкли тапэклэ 2025-рэ ильэсым нэс зэшлуихын фэе Iофыгъохэм ащ щатегу-щылагъэх.

Форумым Урысыем и Къэра-лыгъо Думэ идепутатхэр, дунэе экспертхэр, зеклон агентствэ-хэр, федеральнэ ыкли шъо-лпыр къулыкIухэм ялыкIохэр хэлэжыагъэх. Iэнэ хъураеу зеха-щэгъагъэм экспертхэм къы-щалуагъ Кавказым хэгъэу IоцI зеклонимрэ Iэклиб къэралы-гъохэм ащыщ зыгъэпсэфакло-хэр ащ къэщэлIэгъэнхэмрэ афэ-гъэхыгъэ Iофыгъохэм яшъып-къэу щापылхэмэ, 2015-рэ ильэ-сэу къыхагъэм зыгъэпсэфаклохэм япчъагъэ фэдищ хэхъон зэрилъэкIыштыр.

Кавказымрэ ащ щыпсэурэ цыфхэмрэ зыфэдэхэр зэрэду-наеу ягъэшлэгъэным пае зэ-хашэрэ Iофтхьабзэхэм ащыщ

«КСК»-мрэ зэлъашIэрэ урыс фотохудожникэу Антон Лангерэ жъоныгъоклэ мазэм зэдашыгъэ зэзэгъыныгъэри. Ащ къыпкъы-рыкIызэ, сурэттехым ыкли про-дюсерым Темыр Кавказым зэкIэ исубъектхэм чIыплэ хьа-лэмэтэу ялэхэм сурэт ащы-тырехы. Арт-проектэу лъэны-къуитIуми Iоф зыдашIэрэм «КъушъхьэтыкIлэ» еджагъэх. Проектым Кавказым щыпсэу-рэ лъэпкъхэм ячIыопс идэ-хагъэ, ятарихъ, якультурэ ыкли ялэпкъ шэн-зэхэтыкIэхэр игъэ-кIотыгъэу къэгъэлъэгъогъэнхэр ары ипшъэрылпыр. Проектыр къэкIошт ильэсым ижъоны-гъуакIэ нэс агъэцэкIэшт, нэ-ужым Антон Ланге илофшIа-гъэхэр зыдэт тхылъ-альбом къыдагъэкIышт, документаль-нэ лентэ заулэ телевидение гупчэмклэ къагъэлъэгъошт, ахэр Кавказым ит республикэхэм афэгъэхьыгъэщтых. «Къушъхьэ-тым» ильэтегъэуцэ «Перво-зданная Россия» зыфиIорэ фестивалэу щылэ мазэм Уры-сые Федерацием и Федераль-

нэ ЗэлукIэ и Совет зэхищэ-щтым щыкIошт.

Кавказым зеклоныр дэгъоу щызэхэщэгъэным фэшI ныбжы-кIэхэм яшлуагъэу къэкIоштми форумым игъэкIотыгъэу цы-тегушчылагъэх. Ахэм ащыщэу зеклоным пылпыштхэм Кав-казым лъэпкъ зэфыщытыкIэу илхэм аналэ зэрэтырагъэтын фаер, зэделэжъыным ишлуагъэ къызэрэкIоштыр щыхагъэунэ-фыкIыгъэх.

Кавказыр гъэшлэгъоны зы-шырэр цыфэу щыпсэухэрэм ялэпкъ зэхэтыкIэхэр арых. Анахъэу ахэм къахагъэщых-рэм ащыщ хьакIэр зэрагъэ-лъяпIэрэр ыкли къызэрэпе-кIокIыхэрэр. НыбжыкIэхэу зеклон Iофыгъохэр зэшIозыхышт-хэм ахэр ашлэнхэ фае, ащ фэдэ зекIуакIэхэр ежъхэми ахэлпын-хэу, зыгъэлпсэфакло къэкIорэ хьакIэхэми апагъохынхэу щыт.

Зикъэбар тэрэзэу дунаим джыри шамышIэрэ Кавказым ихьакIэпэгъокIыкIэ зэхэзышIэрэ цыфхэм мыщ щыпсэухэрэм мамырныгъэмрэ зэгурыIоны-гъэмрэ осэ ин зэрафашырэр къагурылошт.

Зэлухыгъэ Iахъэхэлъ об-ществэу «Темыр Кавказым изыгъэпсэфыпIэхэр» зыфило-рэм идиректорхэм я Совет об-ществэм игенеральнэ дирек-тор ипшъэрылхэр ыгъэцэкIэн-хэу Горчев Олег ыгъэнэфагъ.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

Шэпхъэ хэбзэ актхэмрэ ахэм япроектхэмрэ экспертизэ ашIых

Адыгэ Республикэм ипрокуратурэ федеральнэ хэ-бзэгъэуцугъэм къызэрэщыдэлъытагъэм диштэу, шэпхъэ правовой актхэмрэ ахэм япроектхэмрэ къольхъэ тын-Iыхыным фэзыщэхэрэ положение-хэр ахэмытынхэмклэ экспертизэхэр зэхэщэгъэнхэм ыналэ тырегъэты.

Ащ фэдэ уплэкIунхэм яшлуа-гъэ къэкIо къольхъэ тын-Iыхы-ным игъогупэ пыбзыкIыгъэ-нымклэ.

2009-рэ ильэсым бэдзэогъум и 17-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 172-р зытетэу «Къо-лъхъэ тын-Iыхыным пэуцужьы-гъэнымклэ шэпхъэ правовой актхэм яположениехэр эксперти-зэ зэралыхэрэм ехылагъ» зыфиIорэм ия 5-рэ статья къы-зэрэщыдэлъытагъэмклэ, граж-дан обществэм иинститутхэми, цыфхэми ащ фэдэ эксперти-зэхэр зэхашэнэу фитыныгъэ яI. УплэкIунхэм ауж кIэху зэфэхьысыжъэу ашIырэм шэп-хъэ правовой актым (шэпхъэ правовой актым ипроект) хэ-укъоныгъэу къыхагъэщыгъэхэр ыкли ахэр зэрэдагъэзыжъышт шыкIэр щыгъэнэфэгъэнхэ фае.

КъулыкIу, организацие гъэ-нэфагъэр е IэнатIэ зылыгъыр кIэху зэфэхьысыжъэу ашIыгъэм шокI имылэу хэллэнэу щыт

ар къызIэкIэхъэгъэ нэуж мэфэ 30-м нахьыбэ темышIэу. ЕтIанэ экспертизэ зышIыгъэм ащкIэ макъэ рагъэлужьын фае.

Шэпхъэ правовой актхэр экс-пертизэ шIыгъэнхэр къольхъэ тын-Iыхыным зэрэпэуцужьыхэрэ амалхэм зэу ащыщ. Ащ епхы-гъэу Адыгэ Республикэм ипро-куратурэ сыдигъуи фэхъазыр мы лъэныкъомклэ обществен-нэ организациехэми, нэмыклэ-хэми зэпхыныгъэ адыриIэным.

Шэпхъэ правовой актхэм къольхъэ тын-Iыхыным фэзы-щэрэ положениехэр зэрахэт-хэм фэгъэхьыгъэ къэбархэу почтэкIлэ е электрон почтэу 004pra@mail.ru зыфиIорэмклэ республикэм ипрокуратурэ къылэкIахъэхэрэм блэкл имылэу ахэллэщтых ыкли лъапсэ илэу залытэкIэ ищыкIэгъэ Iоф-тхьабзэхэр зэрахъащтых.

**Республикэм
ипрокурор илэпылэгъоу
М. В. НОВОСЕЛЕЦКИЙ**

ЛЪЭГЪО НЭФ

Сыд фэдэ гъэзети зыщагъэхьа-зырырэ редакцием лоф щыпшлэ-ныр псынклэ лофэу кызышлэшлэр лъэшэу хэукъо. Гъэзетым кыыхуын фэе материалым мафэ къэс умышыжьэу, гъэпсэфыгуи уимылэу улъыхуын, къэбгыотын, къэптхыжьын, зэбгъэзэфэ-жыныш, кыыхауыным фэбгъэхьазы-рыныр хыльэ дэдэу щыт. Къэшлэгъэм уфэдэу, уишыпкъэу, гъэзетми уфэшъыпкъэу, кыбдэхурэ-кыбдэмыхурэ ло-фыгъомэ уагъэгумэкъэу, пшлагъэм ук-гушлужыкы, ащ удэлэжьэн фае. Ар етлани зы мазэп, зы ильэсэп. Арэу-щтэу ильэс зауэрэ гъэзетым ушылэ-жъэным пае лыгъэ-пытагъэрэ, псауныгъэ дэгъурэ уащымкы, шульэгъу мыухы-жыи фыуилэу гъэзетым удэлэжьэныр псынклэгъоп.

Адыгэ лъэпкъым итхэкъо анахыжхэм къащыублагъэу тинепэрэ тхэкъо ныбжы-

Тхэрэ пстэури анахь тхэкъо дэгъухэм яапэрэ сатырэхэм ахэуцоным ушыгу-гъыныр нэлэхъ къодый нылэп. «Шлугъэ горэ зыхэмыл тхылъ щылэп», — ылауагъ цыф йуш горэм. Ащ дэмыгъэштэн плъэ-кыщтэп ухэткли. Тхылъым идэгъугъэ-дэигъэр къэзышлэщтыр тхылъеджэр ары. Ыгу рыхыщтыр, кыыхыщтыр къэшлэ-гуай, ау анахь дэгъур кызыыхыщтыр зытхыщтхэр нахыбэ хъухэмэ нахы-шлужыкы.

Тиадигэ литературэ непэ хьалэлэу щылэжьэрэ ныбжыкыкэм ащыщ усакоу, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шхьалэу Дэрбэ Тимур. Усэкъо ныбжы-кыкэр адыгэ литературэм кыыхахьэи, ащ псынклэу чыплэ гъэнэфагъэ шы-зыубытыгъэ нэбгырэ зауэрэ ащыщ.

Ильэс 15 ыныбжыу тхэныр ригъэ-жыагъ. Ильэс 19-м итэу иапэрэ тхылъэу «Огум ишлугъэу» кыыхауыгъ. Ащ

хэри теклыжьынхэшь, тыгъэри кыкы-кыжьыщт, дунаири къэфэбэжыщт. Ащ ицыхъэ тель:

Ныбджэгъужыр, жыбгъэ хьарзэр тэщ паеп,

Жыкоренэуи ащ зедгъэхьынэп, Ори сэри тыццыф, тызэфэд, Къэтышхуын тэ джыри бэрэ орд!

Мы темэм фэгъэхьыгъ «Еж-ежы-рэу цыфым зеукыжьы» зыфилорэри. Чыплэ зэжъум ифагъэм нэмык хэкыплэ ымыгъотэу, еж-ежырэу ылэ зытыре-щэежы, икшош-благъэхэм ахэкыжьы. Зыгу кыдыгъэм игъом плапэ фэпцэи-мэ, къэбгъэнэжыын плъэкыщтмэ, гу-кыгу кызыхэгъаф ухэтми.

Адыгэ лъэпкъыр зэунэхьулэгъэ заоу, лъэпкъыр ипхыхьэ-итэкъу зышлэгъэм, ащ лажъэ зимылэ цыфэу хэклодагъэхэм, хылушъом локлодагъэхэм, хым зыхьадэгъу

щыпсэурэр нэбгырэ минишъэм тлэкъу къэху нылэп. Джары шыпкъэр зы-фэдэр.

Ау тарихьлэж нэпцыхуэ зыку исым иорэд къезыгъалорэмэ шыпкъэри, пцы-ри, уахътэри, чыплэри зэрэфэахэу зэхагъэкыхъэ, зэпырагъазэ. Лъэпкъэу теклуагъэм ахэр ичыраклох, нэпэнчъэу мээеклох, зэрэфэахэу тарихьыр атхы. Фыжьыр шлуцэу, шлуцлэр фыжьэу къа-гъэлъагъо.

Усэу «Тыцэтхэ гъашлэм» зыфилорэм усакоу ащ фэдэ нэпэнчъагъэм пэуцу-жыи, ащ фэдэ «тарихьлэжхэр» еумысых:

«Шыпкъэм» джы гъусэу фэхьурэри нафэ,

Лъэпкъэу теклуагъэм ар ичыракъу. Ау тыдэ хъурэ Тхьэшхом и Зафэ?

Ащ инэбзый нэфэу кыитлэкъу. Гъашлэр тхыгъахэмэ

е атхы пэтмэ,

Сыд пае шыпкъэр щаумысыгъ?

Шлугъэр зыгу ильхэр

ащ щызэкъотмэ,

Сыда нэфшъагъор кыщыгужуагъ?

Ащ фэдэ «шыпкъалохэм» цыфхэр зэахъох, зэпагъэуцух, гъе-мыер, зэмы-зэгъыныгъэр азыфагу кырагъэажджэх.

Заор жьалымыгъэ зыщызэрахьэрэ чыплэу щыт, ащ хэкъуадэрэ гъунэнч, зэхэдз илэп ащ имэшлэж стыр зы-дихьыщтым: ини цыкыуи, лъыжыи кыли, хульфыгыи бзылфыгыи, псауи сымаджи — зэкъэ изэфэд. Ащ пае заоми, анахъу ащ иккъэакохэм, нэлэп арехы усакоу. Заор арэп, мамыр щылэкъэ-псэуклэр ары усакоу зыккъэхъопсырэр:

Наплэр тлэтымэ, ары шхъае дахэу Жьогъобыныр итлэгъонэу

ом тыфай.

Гум зилэтимэ, мазэм фэдэу лъагъу Дэрэкуайи, орэлыд тэщ пай!

Хэтрэ цыфи ищылэныгъэ, анахъу иныбжыкыкыгу лъэхъанэхэм, зыгорэм тыригъэпсыкыгу, ар щысэ фэхъоу кы-хэкыи, ныбджэгъу нахыжыым фэдэу кырэплэи, ащ лъэкъо. «Зы нэбгырэр шьофым щызэоплэ» ало. Тимури итвор-ческэ гъогукъэ ащ фэдэ щысэхэр илэх, ахэм арэгъушхо, агъэразэ, игъогу къагъэ-нэфы:

Мыжъо хыльэу пллэум кытеуагъэр Тырихыгъ Налбий и «Сэнэф».

Сабынгъом лъагъоу сызтехьагъэр, Лъэпкъ тхэкълухом

тыгъэу къегъэнэф!

Къуекъо Налбий изакъоп Тимур щысэ зытырихырэр. Урыс тхэкъо шлагъоу Есенинри ыгукъэ кыпзэблагъ:

... Ащ тетыгъ Есениным иунэ, Урыс къошэу сыгум сэ пэлбагъэр,

«Шаганэ, о сыеу Шаганэ», — Кышысылщт уикъуаржэ усэ шлагъор!

Творческэ гъогоу зытехьагъэр зэрэ-мыпсынклэгъор, кыныгъо зэфэшъаф-хэми, лъэбгъу къезыдзыщтхэми зэрал-кыщтыр ешлэ, кыгуэрэлэ. Ау кыныгъо-хэм щылэныгъэм тызкышлалуклэрэр ахэр зэшлэотхынхэу арыба? Лыгуи кыццылэу тапашъхэ къеуцо усакоу, зыцэгъу-жыи, зыдежъагъэм нэсыщт, теубытэгъэ-пытагъэ хэлъ:

Сыкызынэу уанэм сышэсыгъэп, Усэ гъогур бэмэ апэсэшы...

Ар дэгъу, дэмыгъэштэн плъэкыинэп, цыхъэ зыфугъэшы игъогу зэрэдэмыхы-щтымкы, игъозэрыплъэхэу кыыхыгъэмэ ягъогу дэмыхэу зэрэрыкыщтыр тшлэу егъэху. Ау щылэныгъэ гъогур зэнкы зэпытэу, зэшэ-зэикъэу щыт зэпытын ыльэкыщтэп нылэ? Ар ионтлэ-щантлэуи, узэрыпклэн плъэкыщт мэшэ иутыгъэ-хэми уапэкъэ уащылуклэщт. Лъэбгъу кы-озыдзын зыльэкыщт, зыгу кыпфэмышлэу «ныбджэгъу» нэпцыхэми уагъэлэпэон альэкыщт. Ау цыфыр лъэш, ем теклон ельэкыи, ныбджэгъу шыпкъэхэр, цы-фышлухэр кыготыхэ зыхьуклэ.

(Икълух я 6-рэ нэкълэб. ит).

«СЫЩЫЩ СЭ ДУНАИМ, ЕЖЫРЫ СЩЫЩЫШЪ»

клэхэм къанэсыжыу плэми хъунэу адыгэ гъэзетым, Адыгэ радиом, Адыгэ тхылъ тедзаплэм яредакциехэм лоф ащашлагъ, непи ащашлэ. Ащ кыыхэкыкыкэ ахэм яжабзи, ятхакыи, щылэныгъэм ильэныкы зэфэшъафхэм еплъыкыгу, екълэпакыгу афырылэхэри пытэу щыпсыхьагъэ хъу-гъэх. Литературэм ижанрэ зэфэшъаф-хэм защаушэтын, ащылэжьэн зышлэигоу къахэкыгъэхэмкыи ахэм инэу яшлугъэ къагъэкыуагъ, апэрэ очеркхэр, рассказ-хэр, усэхэр, поэмэхэр нахыбэмэ зыща-тхыгъэхэри мы лошлэпэхэр ары. Мыхэм лоф шашлэзэ тхылъ пчъагъэ кыдэзы-гъэкыгъэхэри титхаклохэм ахэтых.

Къэлэу къэплон зыхьуклэ, Теуцожь Цыгъо «... Мыекъопэ къалэ тиклалэмэ ягъэсэплэшху...» зэрилогъагъэм фэдэу, титхаклохэм адыгэ литературэм апэрэ лъэбэкъухэр шашлэпэхэмкыи зыгугуи къэтшылэгуи лошлэпэхэр еджэплэ дэгъу хъугъэх, яшлугъэу къэкыуагъэр нэры-лъэгъоу щыт.

Непэ тиадигэ литературэ ижанрэ зэфэшъафхэм ащылажъэу тилэр нэбгырэ щэкыи икыужырэп. Нэбгырэ минишъэм къэхурэ лъэпкъымкыи ар бэп, мыма-кыкэм. «Зэкълэми, мышьхьахырэмэ, тхылъ-хэр атхы, къыдагъэкыкы», — ало зы-рызэхэм, емыгупшысэхэу. Тхылъ птхы-нышъ кыдэбгъэкыкыныр, ащ кырапэллэ-щтыр умышлэу тхылъеджэхэм апашъхэ иплъхьаныр псынклэп. Ащ зиушэтыным пае лыгъэ-пытагъэ пхэлэын фае, ащ ищылэгуи акъыли, шлэныгъи, бзэ чъэп-хыгъи, сэнэушыгъи, нэ чани голыхэмэ нахышлужыкы. Ащ фэдэхэм лъэпкъым фэлэжьэн зыльэкыщт тхылъхэр къалэкъэ-кыным ушыгугъын плъэкыщт.

Гухэкъыи, ащ фэдэ лыгъэ-пытагъэ зэкълэми ахэлэп, ащ кыыхэкыкыкэ къалон ашлэми, ягухэлэ-гупшысэхэмкыи цыфхэм адэгощэнхэ альэкыщтхэми, ащ фэдэ лъэбэкъу ашыным дэгълэхэрэп. Ахэм афэдэ ныбжыкыкыкэм гъэсэпэтхыдэ зы-хахын гушылэ фабэ игъом къазылон зиамалым зылулэхэкыкы, мэлэшлэу кызы-пихырэ къэгъагъэм фэдэу зыкызылэуа-хын альэкыщт.

Акълэ имыкыурэ гулэгъу зыхэмыл гушылэ гуаорэ зызэхыхыкы, егъашлэми тхэн лофым зыфакъудыжыщтэп, зыкы-зэлуахыным лъыкълэмыхьэхэзэ зызэфашыжыщт. Тхэн езыгъэжъэгъагъэм иапэрэ усэ е рассказ цыкылу, е иапэрэ тхылъ кыдэкыкыгъэу зыльэгъуклэ, ыгу щыхьурэ-щышлэрэр, ащ игушлуклэ зэ-кълэми къагурылоу, зэхашыкыкы кыит-щэху. Ащ фэдэ чыплэ имытыгъэ усакоу е тхакло бгыотыщтэп.

кыщегъэжъагъэу тхылъипшл фэдиз кы-дигъэкыкыгъ.

Андырхъоу Хъусен ыцлэ зыхьырэ клэлэгъэджэ училищыр, Максим Горь-кэм ыцлэкъэ щыт литературнэ инсти-тутэу къалэу Москва дэтым и Апшъэрэ курсхэр кыухыгъэх.

1993-рэ ильэсым гъэзетэу «Адыгэ макъэм» икорреспондентэу лоф ышлэнэу ригъажыи, Адыгэ телевидением илофшлэн щыпидзэжыгъ, тематическэ програм-мэхэр зэришагъэх, «Къэбархэр» зы-филорэ отдэлым нэужым информаци-оннэ кыулыкыуи ипашэу щылэжьагъ. Непэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» ире-дактор шхьалэу лоф ешлэ.

2001-рэ ильэсым кыщегъэжъагъэу Урысыем итхаклохэм я Союз хэт, Уры-сыем ижурналистхэм я Союз икыута-мэу Мыекъуапэ щылэу 2010-рэ ильэ-сым кыщегъэжъагъэу пэцэныгъэ ды-зэрехъэ. Ытхырэмэ ащыщхэр рес-публикэ гъэзетхэм, журналхэм кыыха-уытх, тиклалэхэр еджаплэхэм зэращы-рагъэджэрэ тхылъхэм къадэхьэх, ащызэ-рагъашлэх, зэхафых.

Дэрбэ Тимур изичэзыу тхылъэу «Гъэ-шлэрэ лъэпэчлэс» зыфилорэр пчъагъэмкыи шыщ хъоу 2014-рэ ильэсым Мыекъуапэ кыщыдэкыкыгъ. Тхылъым уси 152-рэ зы поэмэрэ кыдэхьагъэх. Гушылапэр зыт-хыгъэр Щэшлэ Казбек. Тхылъыр нэкълэ-бгъо 223-рэ мэхъу, шхыитлоу зэтеутыгъэ. Апэрэ шхъэу «Щэшхьалэу уахътэм щылэныгъэр» зыфилорэм усэ тлэклиплэ-рэ блырэ кыкыкыкыкыуагъ, ятлонэрэ шхъэу «Гужуагъэ зэфагъэр, гур зэгорэм зэхъ-псэгъагъэр» зыфилорэм — усэ 65-рэ зы поэмэрэ. Тхылъым кыдэхьэгъэ усэхэм янахыбэ дэдэр клэу ытхыгъэхэр арых, адрэхэр ильэс зэфэшъафхэм ытхыгъэхэм къахэхыгъэх.

Мы тхылъым кыдэхьэгъэ усэхэр зэкълэ щылэныгъэм непэ тапашъхэ кы-щыгъэуцурэ упчлэ зэфэшъаф мыпсын-клэхэм афэгъэхьыгъэх, щылэныгъэм кы-хэхьухьэрэ зэхъокыныгъэхэм цыфхэри зэрэзэрахъокыхэрэр, ахэм ягушысакии, яеплъыкыи, язэфыщытыкыи, ящылэкъэ-гъэпсыкыи, ягушылакии — зэкълэми гъуна альефы, альэплэу, ыналэ атыримыдзэн ыльэкырэп усакоу. Зэхъокыныгъэшлэ-хэм агъэгъушлэ, ыгу ымыштэхэрэм агъэ-нэшхэи.

Зэо-банэм цыфыбэ хэкъуадэ. Гушлогъо мафэхэр нахь макъэ мэхъух, «... джы хьадагъэхэр кыуаплэ тфэхъугъэх...», ду-наир клэм фэкълэ, кытфилырэ жыб-гъэр кыттекълэ, ау ащ фэдэ гупшысэхэм зыдаригъэхьыхырэп усакоу. Ошъуапшэ-

щызыгъотыгъэхэм, адыгэ лыхъужьхэу зэо мэшлэуаеу щыфэхыгъэхэм усакоу ыгу афэгъыкы. Заом итемэ къащыре-ло-тыкыи усэхэу «Жьогъобыныр итлэгъонэу ом тыфай!», «Гугъэ макълэп ыкыута-гъэр», «Адыгэ зэшибл», «Псыхъом инэпкъ», «Тыгъужыкыкы Къызбэч», нэ-мыкыкыкыи. Кавказ заом зышхьамамы-сыжъэу ячлыгу, яшхьафитныгъэ къа-ухъумэзэ зыпсэ зытыгъэ дзэпэцэ инхэм ащыщ Шэрэлкыкы Тыгъужыкыкы Къыз-бэч. Ащ «Черкесиём иаспъанклэ» еджа-гъэх. Ащ фэдэ лыхъужь бланэу, зи-щылэныгъэ зэрэпсаоу лъэпкъым ишхьа-фитныгъэ фэзытыгъэм, зыцлэ дахэкълэ тарихьым кыхьэнагъэм ыгукълэ зыфи-мыгъэзэн ыльэкыгъэп усакоу.

1810 — 1840-рэ ильэсхэм реклоуыгъэ заохэм Къызбэч зышхьамамысыжъэу, иулагъэхэми, икълэлэхэр заом зэрэщычи-нагъэхэми къамамыгъэуцоу ахэлэжьагъ. Лыгъэу ахэм къащигъэлэгъуагъэм, ищылэныгъэ гъогу зэфагъэу, шыпкъа-гъэу, цыфыгъэу кыщыхьафэгъэм апае цыфхэм шлудэдэ альэгъуштыгъэ, ар япашэу хэтрэ пыйи пэгъокыныху хьа-зырыгъэх.

1834-рэ ильэсым Къызбэч зипэцэгъэ адыгэ шыу 700 хъурэр пытаплэу Абын дэжэ урысыдзэу нэбгырэ мин пшыкытлэу зыхьыгъэм теохи зэхакыутагъ. Ащ фэдэ теклоныгъэр анахь дзэпэцэ инхэми бэрэ къадэхьурэп. Ащкълэ Александр Суво-ровыр угу къегъэкыкыжы. Къызбэч ищы-лэныгъэ зэрэпсаоу ихэгъэгъу, ильэпкъ апае ытыгъ, арышъ, ар лъагъэп, ллэшлэгъу пчъагъэхэм цыфмэ ащымыгушпэу агу ильыщт.

Лыхъужьхэр бэу кытхэкыкыгъэмэ, Сыда тызкълэмэкыгъэр?

Сшлэуш мэхъу,

къэкълэщт зэманым —

Тилэпкъ зилэтыжыын.

Сшлэуш мэхъу,

къэкълэщт зэманым —

Адыгэм зиухъужыын.

Джащ фэдэ шлэушхыныгъэ пытэ ил, ар игугъэ лъаплэу кызыдырехьакии усакоу.

Заом клэухэу фэхъугъэр тхьама-кыгуи. Адыгэхэм ячлыгужэ лыгъэкълэ къарагъэбгыни, нэбгырэ минишъэ пчъа-гъэхэр хы Шлуцлэм ыкылиб, Тыркуем, клэжыгъэх. Гъогуи теклодагъэхэр, хы-лушъом узым, гъаблэм къахэкыкыкыи лу-клодагъэхэр, хычлэгъым зыхьадэгъу шы-зыгъотыгъэхэр мин пчъагъэ мэхъух. Непэ адыгэхэр хэгъэгъу пшы пчъагъэхэм зэбгырытэкъугъэхэу ащэпсэху, хэкужыым

Цыфыр! Уичыплэ ит, ухэмыукъу

Цыфлэпкъыр зыщылэм кыкюц!
Еплъыкля-гъэпсыкляу лъапсэ зыдзыгъэхэу,
Лъапсэмэ къатрэ пкъыр пытэзэ,
Шъхьалэхэри ахэм къапыклязэ
Чъыг зэкълужь лъэгъупхъэ хъугъэхэу
Уахэлэзыхъани е зэблэпхъунхи
Ямэхъанэ купкля зэщымыгъакъоу
Умылэкыщткля тшюшь хъугъэмэ;
Тлъэгъу зэпытхэзи ащ тетэу а тызэсагъэмэ;
Дгъэцакляхэзэ ренэу тчыщы хъугъэмэ;
Узшюкля мыхъуштэу тлоу тштэхэзэ
Илъэс мин пчъагъэмэ апсыхъагъэмэ;
Хэбзэ хэхыгъэкля аштагъэу хъугъэмэ;
Дунэе цыф гъашлэм
Къытмэ, хигъахъомэ, ылэжъмэ, ыпсыхъэзэ
Цыфлэпкъым игъашлэр аныбжъэу

зэлуигъэклагъэмэ
Цыфым ищылэ лъыгъэклотэным фэшл, гущылэм пачэ:
Сабыим икхэхъун
хъурэ, бзырэ язэгъахъэ кыхэхлэу —
зэрэхихыгъэу Тхъэм;
Тыр пхъум гохъаныр емыклоу,
Цыфым цыфыр ышхыжыныр цлэлужъэу;
хъакля-къоклагъэу, губгъэнэу;

Нырэ тырэ бгъэлэплэнхэ фаеу;
Укылтэ, намыс, шъхъакля
Зимылэхэр амылпытэхэу цыф тэрэзкля,
Гуклягъу пхэмылэмэ, зэфэгъэ-шъыпкъагъэ —
уцлыфы ныкьоу...

Ухэлэзахыныу ащ уфегъэныр зыми щыщыхэп.
Шъхъэм кыбгъэхъэнри плъэкляхэрэп,
Ащ юфыр тетэзэ...
Ахэплэжъыныхэу ахэр, зэрэхъокляныхэу,
Зэпрагъэзэнхэу фежъагъэх зыгорэхэр
Шэпхъэ уцугъэхэм,
Еплъыкля, щылэкля-зекляуакляу тилэхэм.
Бзылфыгытлу зэклягъоу е хъулыфгытлу
Унэгъошл ежъэнхэу фитныгъэ ялэныр
Къырагъэкля фежъагъэ зыгорэмэ,
хабзэкли арагъэштагъ...

Къалэми къащыбырсырхэу кыхэхкы
Ежъхэм яеплъыкля шъхъаф къаухъумэу аюзэ...
Хабзэклэ зыцаштэгъаби къэрал щыл
Къэплон кюдыери тэркля хъайнапэр.
Ар сыдым щыц?
Цыфлэпкъыр сыд зыфицэщтыр ащ? —
Тиклядыжыгъо къэсыгъа?
Тыдэгулапа ащ?

Сыд пай мыхъуштым тыпэмыуцужъра?
Зыкляныгъэ ащ пай кыызхэтымгъафэра?
Имылэу шюкля гори
Сыд пачэ ар тымыумысыра?
Ахэмкля елбэтэу тызэгуремыломэ,
Узэжэ мыхъуштым фетэхэр еттымэ
Тичъыгы чагъэу фэхъугъэм хэхъошт...
Тлэкля-тлэкляуэ мытэрэзыджэу тесэшт.
Тфэмыхъукля тидунай нэф тыбгынэшт.
Зеклякля-шылэкляхэу
Цыф зэхэтыклям ишэпхъэ уцугъэхэу,
Цыфым ыныбжэ гъашлэм кыпкъырыклягъэхэр,
Зы пкъынэ-лынэ зэкълужъэу псыхъагъэхэр,
Цыфлэпкъым игъэшлэ кляхъэ ыуплъэклягъэхэр
Зыми зэлэремышлэжъых,
ахэрэмыплэжъых!
Илэп зыми фэдэ изын. Зыдерэшлэжъ!
Ау къэхъуми мыдало, тыпэжъугъэуцу,
Игъухэлэ шюйхэм татэжъугъэуцу!
Тхъэм кыгъэшлыгъэ дунайр,
Дунэе хабзэхэу кыригъэхыгъэхэр —
Тыщылэн-тылпыклотэным пай — тэшъумгъэукъох!
Цыфыр! Уичыплэ ит. Ухэмыукъу!

ПЭНЭШЪУ Хъазрэт

Сыдэу, дунай, удах...

Сыдэу, дунай,
Удах, уклэракля...
Гур пщэфэу,
Узэмплэужыгъо закля!
Сызэрыт губгъор
Алрэгъум фэд.
Ра хъалэмэт,
Узышъагъэр хэт?
Зы къэгъагъэм ыуж —
Зы къэгъагъэ:
Шъоу щылэр зэкля
О кыпхэхлэагъ.
Сыдэу удах о,
Уплэлэшлэагъ!
Сэшлэ, сэшлэ —
Тыгъэм шъурибын,
Тхъэм пай,
Уидэхагъэ сыхэмын.
Огу шхъуантлэр, тыгъэр
Къыохъуапсэ.
Укъагъэпсау,
Къыпхалхъэ апсэ.

Тэ типшъашъэ пчэдыжыкляу...

Тэ типшъашъэ
Пчэдыжыкляу,
Еплэплэнэп —
Фэмыф цыкляу:
«Къэтэдж!..» —
Зи зэримыгъаджэу,
Зетхъакля,
Ыцэ елэхкы.
Чэтыу цыкляу
Фыреплэхкы.
Клякы ужым
Ренэу хэт.
«Умыгужъу!» —
Къылорэм фэд.
Машхэ,
Тешъухъажы щае,
лахъыр хъазыр

Кышъым пачэ.
Зэрэунагъоу
Кыклялэагъэ.
«Сыздэпщэшта?» —
Ыш цыкляу къэджэ.
Къехъуапсэу,
Плэ шъабэм хэлъ.
Яни, яти
Къагъэлэсэ:
«Чъые адэ,
Умылэл!
Уфэхъуштэп
Школым класэ...»
Пчэдыжыкляу
Тэ типшъашъэ,
Чэтыур шъабэу
Дэклэашъэ.
«Мяу!..» — ыюзэ
Егъэклэатэ,
Зэрэбынэу
Тхъэр къытэтэ.

Украинэм иныу

Ныор макля,
Илэу шъхъакля,
Иунэжы
Фегъэзэжы.
«Ситхъэ закъу,
Озгъэшлэн:
Сичлыгу лахъ,
Сэ сибэн —
Сихэгъэгу
Ерэгъэгу...»
Тхъэм елэху.
Щыт, мэщэлэу.
Зегъэпсэфы.
«Мафэр нэфы,
Пчыхъэ нэс
Сэрэлэхэс...
Сэ етланэ
Сигъогуанэ
Цыф гуклягъум
Сыщелэхъу».
Чэщыр макля,
Ылыгъ бэщыр,
Быт-къэгъэщыр.
Гъогу хыер
Екляу Киев...

Порошенкэ
Хорошенькэу
Ыпшъэ дау:
«Къепхыжыагъэр
Сыды зау!..»

Алый ихъэ цыкляу

Алый ихъэ ытлупщыгъ,
Къыригъэхъыхъанэу.
Псынклэу тучаным нэсыгъ,
Нэкуль кыфихъыныу.
Нэрэ-лэрэм азыфагу
Къэчъэжы елбэтэу,
Ау зиплэхъэмэ, яцагу
Нэклы, гугъэклэу.
Зытло-зыщэ хъэм еджагъ,
Хъакъун зэхихыгъэп,
Кылылэхъунэу ечъэжыагъ, —
Яхъаблэ иныгъэп.
«Барсик, Барсик!» — маджэ,
Къуаджэр зэпегъаджэ.
Цыфхэр, шъумы-кымысым:
Къашъуло Барсик ибысым.
Къэзыхъырым гуапэ,
Къэжэ титхылы тхъапэ.

Джырэ мадонна

Къорыпф-пхъорэльфхэм
Къыпхалхъэ апсэ.
Уапашъхэ сисэу,
Сыкыохъуапсэ.
Зы, тлу, щы, плы, тфы, —
Япчъагъэ къашлэ...
Укъафэнэфы,
О зыкыппашлэ.
Сыдэу удаха
О а лъэхъаным!
Сыфай — ныбжырым
Ухагъэхъаным.
Рафаэль седжэ:
«Зэ къэушъыжъ!
Уикълэм шлагъом
Къыфэгъэушъ...»
Сэ джаш лыпытэу
О кыюсюни:
«Плъэгъурэр, ошлэ,
Джырэ мадонни!..»

Адыгэ тхыпхъ

Бзыулахъэм фэдэу
Чым укыблагъ,
Тамыгъэ зырызэу
Укъабзыхъагъ,
Шъэфы ухъумэу
Тхыпхъэ ухъугъ,
Ллэкъо тамыгъэу
Уагощыжыгъ.
Натыжы лэпшъэм
Укыпсыхъагъ,
Къэтэбэ бзыпхъэм
Утырацагъ,
Гъучл фытэгъошлэм

Ухашлыклягъ,
Лъэпкъ гъэдахэу
Шъуашэ ухъугъ.
Гъэтхэпэ тыгъэм
Упэшлэтыгъ,
Пхъыхъэ-итэкъоу
Укъэнэжыгъ,
Шлэныгъэлэжъмэ
Уаухъумагъ,
Дунэе хышъэм
Лъэпкъыр хэпцагъ.

ХЪАСАНЭКЪО
Хъамед.

КЪЭДЭ Мухьдин

Зэлашлэрэ усаклоу Пэнэшгу Хьазрэт
ышнахыкӀэу Айтэчрэ
инысэу Зоерэ зызэкӀыгъухэр илъэс 50 зэрэхъугъэм
фэгъэхьыгъ...

Непэ Пэнэшхуэм яджэгущу —
Тэ ащ тырэгущу!!!
Айтэчрэ Зоерэ зэшхьэгъусэх —
Илъэс 50-р кызыэранэкӀыгъэх!!!
А охътэ куум зэдэлужьхэу кырыкӀуагъэх —
Кыныби, дэгъуби кызыэпачыгъэх...
Натрыфым зыщыратыщтыгъэм мэхъанэшхор —
Зое кыплэжыгъ натрыф бэгъуагъэр —
Ащ ишлушлагъэ тыхэкӀу ифагъэп —
Москва — ВДНХ-м амыгъаклоу кышлокӀыгъэхэп...
Адыгэ бзыльфыгъэм тыдэкӀи ищытху алуагъ —
Зэмыжагъэ тын лъапӀэри кыфагъэшшошагъ.
Инамыси ыгъэлъэгагъ —
Зымышлэщтыгъэ пчъагъэми зэлашлагъ...
Айтэчрэ Зоерэ альэкӀ къамагъан —
ЧӀым кӀопс илэмэ кырачыным фэдагъэх...
Кызыхиубытгъагъэхэр джащ фэдэ лъэхъан!!!
Сыдигъуи шъырытэу ахэр псэугъэх,
Ягъунэгъухэр къяхъуапсэщтыгъэх...
ГукӀэгъур, хьалэлныгъэр ахэм япэрытыгъ:
Джащ пай щытхъуби непэ кӀалэжыгъ...
Джащ пай илъэсыкӀэу кыхьагъэм ехъулэу
Псауныгъэ пытэр ялэнэу,
Янасып дышъэ пкӀашъэу кӀафехынэу,
Якъэблэпчъэу хьяркӀоплэнэу,
Яшлульэгъу зиушъомбгъунэу,
Шлоу щыӀэр зэкӀэ къадэхъунэу тафэпӀало!!!

БЗЫЛЬФЫГЪЭ КЪЭЛЭМЫР

Дунаишхор ыгу щегъашло

Ольга Орлова гъэзетеджэхэм зэрашлэрэ «Белореченская правда» ыкӀи «Огни Кавказа» зыфилорэ гъэзетхэм иусэхэу кӀарыхъэхэрэр ары. Къалэу Шытхьалэ илъэс 30 лэпэ-цыпэ хъугъэу щэпсэу, филолог, гъэсэнэгъэм исистемэ илофышӀ.

Бзыльфыгъэр кызыщыхъугъэр Якутиер ары, Алтай исабыиго шыкӀуагъ. Ау 1959-рэ илъэсым кыщегъэжыагъэу Пшызэ шъолъыр кӀэкӀожыгъ. Чыопсым, кӀешӀэкӀыгъэ дунэе дахэм Ольгэ яплӀэкӀырӀеп, творческэ цыфышъ, джащ фэдэ такыкхэм къэлэмыр кӀештэ, матхэ. Усэныр кызызэрэ-

дэхъурэр, игупшысэхэр сурэткӀэ кызызэригъэшъыпкӀэжыкхэрэр зэчый зэрэхэлтым ищысэх. Бэмышлэу Орловам иапэрэ поэтическэ тхылъэу «Люблю тебя, Кавказ!» зыфилорэр кыдэкӀыгъ. Ар зэлухыгъэ Ӏахъзэхэлъ обществэу «Полиграф-Югым» МыекӀуапэ пчъагъэмкӀэ 500 хъоу кыщытырадзагъ. Ары, Кавказым ихьалэмэтыгъэ зы усаклоп, гупшысаклоп, тхаклоп кыгъэгущылагъэр. Ихэгъэгущоу Урысыем хэхъэрэ чыплӀалэ пӀепч ыгукӀэ икӀасэу, илъӀалэу зэрэщытыр усаклом исатырхэм къащелӀо. Къушхьэм хэт псэуплэхэм, псыхъохэм, мэххэм, гъэхъунэ хъоо-пшаухэм яжыи, ятыгъи, ячэщ мэзагъуи пшысэм фегъадэ Ольга Орловам. Усэ тхылъым Кавказ къушхьэхэм, псыхъоу Шхьагуащэ, поселкэу Мэзмый, илъэсым иуахътэхэм, жуагъохэм, Лэгъо-Накъэ афэгъэхьыгъэ усэхэр кыдэхьагъэх. Ахэм анэмыкӀэу, ежъ усаклом исурэтшыгъэ-

хэмкӀи тхылъыр гъэкӀэрэклагъэ. Мы тхылъыр гурыт еджаплэхэм ыкӀи кӀлэегъэджэ сэнэхъатым зыщыфагъэсэрэ еджаплэхэм ярукхэм шуагъэ хэлъэу ащагъэфедэн альэкӀышт. Лъэпмафэ ыдзынэу фэтэлӀо.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет.

ИЛЪЭСЫКӀЭ ГУШУАГЪОХЭР

Данэ игукӀлэгъу

ИлъэсыкӀэ чэщэу ини, цыкӀуи бэрэ зыпӀӀагъэхэр такыкх пӀепч нахъ кытпӀэблагъэ ышлыщтыгъ.

Бысымгощэ хъупхьэхэр зэкӀэшлэтэ-жъоплхъэу аупщэрыхыгъэ Ӏэшлэхэр моӀкӀэ-мыкӀэ агъэуцущтыгъ Ӏанэм кытегъэуцогъэнхэм фэхъазырхэу.

Унэгъогу лыи гупсэфхэм щылын-щысыныр ауджэгъугъэу, бэрэчэт-бэрэчэтэу, шъабэу, ау пытэу хэуцохэу, унэр кыраклухъакӀыштыгъ уахътэр афэмыгъэкӀожэу.

КӀэлэцыкӀлэхэр арыхэмэ, пшъыгъэх, пагъэх, шухъафтыныбэм агъэгущлопагъэх, ашхыгъэри, альэгъугъэри макӀлӀеп. Нахъ такырхэр — илъэси 7 — 12 зыныбжыкхэр цыфы хъугъахъэба, якъогъуплэхэм шхъаджпае якӀужыгъэхэу, хэти шлоигъом тетэу иуахътэ ыгъаклоштыгъ. Зым — кубик-рубикыр зэхелонтыхъэ зы шъо зэкӀэ фэмышлэу, адрэм — кроссвордыр кӀецӀэлыхъэ, ящэнэрэм — орэдыр кӀелукӀы. Данэ плӀомэ, пшъэшъэжыкхэ лорышлэ гупцӀан. ЫмышлӀи, зытемыгъэпсыхъагъи щыӀӀэп — ӀӀпсынкӀэ хъупхъ. Янэ илӀэпылэгъу цыкӀу. Джэхашъохэр, шыкӀухэр нэрэ-Ӏэрэм зӀпӀэлыдыжъэу кӀетхъакӀых. ЕтӀанэ ежъ иунэ цыкӀу макӀлошъ, тхылхэм яджэ. Илъэси 10 ыныбжэ, псыгъобжэ зӀичъ, псыкӀакӀагъэм фэдэу макӀы. лорышлэ дэд. Данэ дэгъоу еджэ, кӀлэегъаджэхэри кыщэтхъух, илэгъухэм агурӀэлӀо, дэгъоу ахэзагъэ. Мыхъамелэ горэ ылы-

гъыхэмэ, икласс ис кӀлэлэпшъэшъэ цыкӀлхэм ахигощӀт, адрэхэри кӀежэщтыгъэхэм фэдэу гушлокӀаех. Пшъэшъэжыкхэр хьалэл, аужыпкӀэм, хьалӀыш.

Тыгъэгъазэм и 31-р етӀупщыгъэу макӀло. ДӀепкӀ сыхъатышхор 21.30-м теуцо. Данэ гупсэф-гупсэфэу, рэхъат-рэхъатэу сурэт ешлы щыс. ИкӀэсэ пшысэхэр гукӀэ зэригъэзафэхэзэ, ахэт персонажхэр, шэны зэрэфэхъугъэу, сурэт ешлх. «Къэгъэгъэ плыжъ цыкӀу» зыцӀэ пшысэм хэт пшъашъэр ары джы зэшлушлэрэр. Пшъэшъэжыкхэр мы такыкхэм ыгукӀэ матхъэ: пшысэ дунаим ыгупчэ ит, щӀкӀо байхэр, унӀелухэр, къэлэсэрэшхор. Ау пцӀымэмэ макъэу ытхъакӀумэ кырирдзэгъэм Данэ тӀэкӀу игупшысэхэм кӀахыщыгъ. ДӀэлуагъэ, зи макъи, лъакъи щымылэу кӀымсымыгъ. МодыкӀэ, яунэхшо, янэ идыргу-сыргу зечъэ макъэ ыкӀи ятэ илъэмэкъэ дӀэгу зэхӀепх-зэхӀемышъоу кыщылуштыгъ.

Данэ сурэтшыным пидзэжыкхын зыщылауагъэм пцӀэу мэкъэ, гулэ макъэр джыри кӀелугъ. Ары. ЩагумкӀэ зыгорэ щӀэгумӀкӀы. Данэ цызэм фэдэу, пкӀэтэ-лъэтэ мэкъэнчъэу, яунэхшо кыкӀыгъ. Унэхшо лъэгэ джадэм иныбжыкӀу хэтэу къа-клозэ, пцӀэу макъэр, моу ыпашхъэм фэдэу, пшъэшъэжыкхэм кызызэхыгъ. Джы щӀч хэ-лпыжыгъэп пцӀэурэр щагу кӀыбым зэрэщыӀэм. КъэлапчӀэр псынклӀэу Ӏуипхъоти, лъэбжъу

заулэ чъагъэу, хъажъу утӀонкӀэгъэ-щтагъэу пцӀэурэм Ӏууплагъ, теуцонкӀэ макӀлӀеп илэжыгъэр. Данэ чӀщ шункӀыри шлолофыжыгъэп: Ӏэбэ-лъабзэзэ, зы пырӀэцэ шъэбэ такыр горэм телэбагъ, ылӀамычӀэ шхъэхъураер ӀӀкӀлэпыгъ. Ау псэу-

шхъэр джы жыи кымышъэжъэу мэхыгъэм фэдагъ. Пшъэшъэжыкхэм зэ шхъае ар чэтыу щырэу кыщыхъугъ, кыштэн елошъ, зызэкӀоцӀиушъэфагъэу зызэхыщыхагъ. ШункӀ. Чэу лъэгэшхо цыпэ кӀогъур мэхэхэ дэд. Ау Данэ щынэм пылпыгъэп, илӀэпылэгъу хэтми мы псэ зыпыт цыкӀлӀум зэрищыкӀагъэр ышлэу, кызыз-кӀиулапӀи, ое-ос макӀлӀэм зӀкӀигъэуцӀыныхъэгъэ такырыр кыпхъотагъ. ЫлапӀӀ цыкӀлӀу-фэсакъэу зылӀкӀиубытагъэу къэлапчӀэм кызызсыжыкхэм,

ар егъэтыгъэу кычӀӀэкӀыгъ.

Ощхыцэ чыӀлэхэр гузэжъогъу хэфагъэхэу кыритӀупщыгъэх, жыбгъэр мэхэхэм гуи-хэу кыхӀэлъэти, ышхъэ пцӀани, ылӀепкӀэ-лъӀепкӀэхэмэ закыкхылоу кырычыагъ. Данэ ылыгъ псэушхъэу зызыушъэфыгъэр ыгу фэгъоу зылӀкӀиубытагъ. Янэ зэришэнэу кыригъэтыжыгъэ кӀэлапчӀэм макӀлӀэу теуагъ. Ау зыми кыӀуихырӀеп — зэхыхырӀеп.

Пшъэшъэжыкхэм апэрэу зэрэчъыӀэр зэхышлагъ, пцӀэу мэ-

— А, сипшъэшъэ цыкӀу, сьдӀэуштэу урамым укытенагъа, унэм уысыгъэба?! — щтэгъэ-щтагъэу ныр еупчыгъ.

— Мам, кыӀлх, сэ узгъэгущлошт джыдэдэм, — мӀэгӀэжыкхэ сабыири. КъэлӀепчъэ егъэтыгъэр зэрӀуегъӀепкӀэу, щагу нэ-фышхом Данэ хъажъу щырыр ылыгъэу кыдӀепкӀэжыгъ. Хъугъэр зыфыхьын ымышлэу ныр зы такыкхэ нэмыз-лумызыгъ. МыдыкӀэ пшъэшъэжыкхэ зӀкӀо гъэшлуагъэм дунаир идунаигъ, ИлъэсыкӀэ чӀщым хъажъу щырыр Тхъэм кыфыхьыгъ.

ПщэрыхъӀлэ унэм нымрэ пшъэшъэжыкхэмрэ кызызэрехъажъхэу, хъажъу цыкӀлӀуми ышхъэ кыӀӀэтыгъ — ар зэрэдэхэ дӀэур джы нэрылӀэгъугъ. Данэ хъугъэр янэ филолагъ. Пшъэшъэжыкхэр зэрӀэгукӀэгъушлэ дӀэур Ным зэхышлэу, ыгу фэгъугъ.

— А, сипшъашъ, къӀлауагъэмэ, уятэ идгъӀкӀыныгъэба, чӀщ шункӀым хъуна, нынэ, ауштэу ухӀлӀадэ? — Ау Данэ зи зэхыжыкхыщтыгъэп. Ыгу кыгушлу-кӀэу, хъажъу цыкӀлӀур ыпсэ тӀӀ-кӀоу, ваннэм ыхыгъ, ыгъӀепкӀыгъ, ыгъӀэфӀэжыкхыгъ, ылӀӀэ-кӀыхъажыкхыгъ, хъажъу шхъэхъурэу ТузикӀкӀэ зеджагъэр щӀ фӀабэ ригъэшъуагъ, адрэри пӀэсэ-кӀасэу, ышлӀэщтыгъэхэм фэдэу, псынклӀэу ащыц хъугъэ.

Ау нымрэ тымрэ анахъ агъэ-шлӀэгъуагъэр, япшъэшъэжыкхэ псэ зыпытым лыузэу фыриӀэр, хъажъум фӀэсакъэу, ар дахэу зӀриплӀурэр ары.

Данэ джащ фэдэ шушлагъэ илӀэу ИлъэсыкӀэм техъагъ, хъажъу кӀӀэдзыгъэр гум ринагъӀеп. Ар хъарзынэба! Пшъэшъэжыкхэ насыпышлӀо Тхъэм ешӀ!

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ЛИТЕРАТУРЭМ И ИЛЬЭС МАКЪО

«Налмэсыр», театрэр, циркыр

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ къэшъокло ансамблэу «Налмэсыр», Адыгеим и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахымэ ыцлэкIэ шытыр, циркым иартистхэр зэгъусэхуэ концертхэр къыздатыштых, пIуныгъэм ехьылIэгъэ Iофтхьабзэхэр зэхашщтых.

— 1936-рэ ильэсым Лъэпкъ театрэр, «Налмэсыр» Адыгеим шызэхашагъэх, — къелуатэ театрэм ихудожественнэ пашэу Шъхьэлэхъо Светланэ. — Литературэм и Ильэс Урысыем щэкIо. Хэгъэгу зеошхом Теклоныгъэр къызыщыдахыгъэр мыгъэ ильэс 70-рэ мэху. Опытэу шыIэр дгъэфедээ, кIэм тылэху.

— Адыгэ быракъым, адыгэ шыуашэм ямафэхэр мы ильэсым игъэкIотыгъэу дгъэмэфэ-кIыштых, — зэдэгущылэгъур лье-

гъэкуатэ «Налмэсыр» ихудожественнэ пашэу Хъоджэе Аслъан. — Тызэгъусэу лъэпкъ Iофыгъохэр зэхэтщытых, ныбжьыкIэхэр чанэу къыхэдгъэлэжъштых.

Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахымэ ыцлэкIэ шытым щылэ мазэм спектаклэхуэ «КъокIа сэр», «Шъузабэхэр», фэшъафхэри къышагъэлъэгъоштых. Теклоныгъэм ия 70-рэ ильэс фэгъэхьыгъэмэ ащыщ Мурэтэ Чэпае ытхыгъэм техыгъэ спектаклэу «Шъузабэхэр». Ар ар-

тист цIэрыIоу Зыхъэ Заурбый икIэрыкIэу театрэм шигъэуцугъ, артист ныбжьыкIэхэр хэлажъх.

Лъэпкъ театрэм, «Налмэсыр», циркым иартистхэм унэшъо хэхыгъэхэр шIэхуэ рахъухьащтых,

ахэр зэрэздэлажъэхэрэм тигуапэу тылпыплъэшт.

Сурэтым итхэр: **Даур Рус-лъан, Отрэщ Сим, Вэрэкъо Рэмзэан, Гъогунэкъо Мухъарбый Мурэтэ Чэпае фэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъоным еплъых.**

КИМЭФЭ ФУТБОЛЫР

Неущ къэнэфэшт

Республикэ стадионэу «Юностым» тхъаумафэм футболымкIэ зIукигъу гъэшIэгъонхэр шыкIоштых. Мыекъяупэ изIухыгъэ зэнэкъокъу хэлэжъэрэ командэхуэ апшъэрэ купым хэтхэм кIэху ешIэгъухэр ялэштых.

«Ошъутенэм», «Урожаим», «Щагъдыим» очко пчъагъэу рагъэкъугъэр зэфэдиз — 18. «Щагъдыим» иешIэгъухэр ыухыгъэх. Арышъ, чемпион хууштыр «Ошъутенэр» е «Урожаир» ары. «Ошъутенэр» Кошхьаблэ иныбжьыкIэ командэу «Юностым» Iукиэшт. «Урожаир» «Мыекъяупэм» дешIэшт. КIымэфэ зэнэкъокъум къыкIоцI «Ошъутенэм» икъэлапчъэ Iэгуаор зэрэдигъэкIыгъэр гъогъугъи 4 нылэп, зыдешIэгъэ командэхэм ашIудидзагъэр 20. Ахэр къызыдэплъытэхэкIэ, «Ошъутенэр» чемпион хууштыр пльытэн пльэкIышт. «Урожаир», «Чы-

гушъхэр» медальхэм афэбанэх. Ащ фэшI ешIэгъухуэ тхъаумафэм шыIэштхэр гъэшIэгъоны хууштых, ауужырэ такыкыым нэсэу тигуапэу тылпыплъэшт.

СДЮСШОР — «Университет» «Чыгушъхъ» — «Картонтара» «Ошъутен» — «Юность» «Урожай» — «Мыекъяупэ».

Сыбыр, Къыблэ шьолъырым, Темыр Кавказым, нэмыкIхэм къарыкIыгъэ футболистхэр командэхэм ащешIэштых. Спортым пыщагъэхэр, шукъеблагъэх стадионым, зIукигъухэм шыуаплъ. Сыхьатыр 10-м апэрэ ешIэгъур аублэшт.

ВОЛЕЙБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЫР

«Дагъыстаныр» тыхьакIэ

Мыекъяупэ иволейбол командэу «Динамо-МГТУ»-р Урысыем изэнэкъокъоу апшъэрэ купэу «Б»-м шыкIорэм хэлажъэ. Зичэзыу ешIэгъухэр щылэ мазэм и 17 — 18-м тикъалэ шыкIоштых.

Тикомандэ итренер шъхьалэу Павел Зборовскэм къызэрэтиIуагъэу, Адыгеим испортсменхэр финалныкIом хэфэнхэм фэбанэх. Махачкала къыкIыгъэ «Дагестаным» тIогъогогъо Мые-

къяупэ щыдешIэштых. Шэмбэ-тым сыхьатыр 18-м, тхъаумафэм сыхьатыр 12-м зIукигъухэр МыекIопэ къэралыгъо технологическэ университетым щаублэштых.

БАСКЕТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Шуахьырэр бащэ

«Динамо» Челябинск — «Динамо-МГТУ» Мыекъяупэ — 76:58.
Щылэ мазэм и 15-м Челябинскэ шыздешIагъэх.

ЯтIонэрэ ешIэгъоу Челябинскэ шыкIуагъэми бысымхэм

теклоныгъэр къыщыдахыгъ. Тиспортсменхэм ащышхэм хъур-

ДЗЮДО

НыбжьыкIэхэм яуплъэкIунхэр

Къыблэ шьолъырым дзюдомкIэ изэнэкъокъу Мыекъяупэ щэкIо. Ильэс 18-м нэс зыныбжь кIалэхэр, пшъашъэхэр апэрэ чIыплэхэм афэбанэх.

Адыгэ Республикэм физкультурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитет итхьаматэу Хьасанэкъо Мурат, спорт еджаплэхэмрэ гъэIорышIаплэмрэ япашэхэр, спортым иветеранхэр, ныбжьыкIэхэр зэнэкъокъум икызызIухын фэгъэхьыгъэ зэхэхъэм хэлэжъагъэх. Судья шъхьалэу Мурат Тебеевым тызэрэцигъэгъозагъэу, бэнэкIо 347-рэ зэнэкъокъум хэлажъэ, пшъашъэхэр 92-рэ мэху. Апэрэ — яхэнэрэ чIыплэхэр къыдэзыхырэ кIалэхэр, апэ-

рэ — яплIэнэрэ чIыплэхэр зыхьыхэрэ пшъашъэхэр Урысыем икIэху зэнэкъокъухэм ахэлэжъэштых.

Спортым шыцIэрыIохуэ Емыж Арамбый, Хъуажэ Мэджид, Клое Хъазрэт, Гостэкъо Хъумэр, нэмыкIхэри спортсмен ныбжьыкIэхэм гушылэгъу афэхъугъэх.

Зэнэкъокъухэр бэнэплэ алырэгъуишмэ ащэкIох. ЗIукигъухэр непэ аухыштых.

Сурэтым итхэр: **апэрэ зIукигъухэр макIох.**

джанэм Iэгуаор зэрэрадзагъэм ипчъагъэ уезэгъы хъунэу шытэп. Финалым тикомандэ хэфэным фэшI зичэзыу ешIэгъухэр къыхьынхэ фае. Джырэ уахьтэ я 3-рэ чIыплэм щыл.

«Динамо-МГТУ»: **Лундако — 2, Бажунаишвили — 7, Га-**

пошин — 2, Хмара — 4, Милютин — 2, Коротков — 15, Еремин — 24, Дудко — 2.

Тибаскетболистхэм язичэзыу ешIэгъухэр Мыекъяупэ мы мазэм иаужырэ мафэхэм шыкIоштых.

Нэклибгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЬ Нурбый.

Зэхъыщагъэр ыкIи къыдэзыгъэкIырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зIпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:

385000,
къ. Мыекъяупэ,
ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

редактор шъхьалэм иапэрэ гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкIыж зыхьырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыплэ гъэIорышIапл, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъяупэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр

4015
Индексхэр
52161
52162
Зак. 62

Хэутыным узшыкIэтхэнэу щыт уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьалэр
Дэргэ Тимур

Редактор шъхьалэм иапэрэ гуадзэр

МэщIэкъо Саид

ПшъэдэкIыж зыхьырэ секретарыр
НэпшIэкъуй Заур